

Motion

1975/76:2557

av herr Bohman m. fl.

med anledning av propositionen 1975/76:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1976/77, m. m. (kompletteringsproposition)

Motionens huvudsakliga innehåll

Regeringens beskrivning av den ekonomiska utvecklingen under år 1975 liksom dess bedömning av utvecklingen under 1976 är i stora stycken en skönmålning. Den prognos som moderata samlingspartiet gjorde förra året för 1975 var på centrala punkter mer realistisk än regeringens beräkningar. Det gäller bruttonationalproduktens utveckling, prisutveckling, investeringsutveckling och den internationella konjunkturutvecklingen.

Också för år 1976 redovisar vi en från regeringen i den reviderade finansplanen på viktiga punkter avvikande bedömning. Vi räknar sålunda med en något långsammare ökning av bruttonationalprodukten och den privata konsumtionen. I likhet med OECD i dess Sverigerapport förutser vi en nedgång i industriinvesteringarna. Vi räknar vidare med en inflation under året av storleksordningen 10 %. Även på denna punkt överensstämmer vår bedömning med OECD:s.

I mars i år avvisade riksdagen genom lottning ett förslag från bl. a. moderata samlingspartiet om höjda investeringsavdrag för näringslivets maskininvesteringar. Vi konstaterar med tillfredsställelse att ett sådant förslag nu, knappt två månader senare, lagts av regeringen. Det är en upprepning av vad som hände kring årsskiftet, då regeringen beslöt att förlänga näringslivets rätt att utnyttja investeringsfonderna strax efter det att riksdagen beslutat avvisa ett sådant förslag från oss. Vi begär att näringslivet dessutom ges rätt till investeringsavdrag för byggnadsinvesteringar på 10 %.

I motionen avvisas regeringens tal om moderata överbud. Vi konstaterar att förslaget om ökade investeringsavdrag för maskininvesteringar tidigare fanns med på regeringens lista över s. k. moderata överbud.

Vi begär ett program mot inflationen. Åtgärder av just det slag som vi förespråkade sedan slutet av år 1974 har i år förordats av de socialdemokratiska regeringarna i Norge och Storbritannien. I ett sådant program mot inflationen måste ingå:

- indexreglering av skattesystemet,
- marginalsattesänkningar,
- garantier för statsmakterna om viss real inkomstförbättring under 1977,
- återhållsamhet med löneökningar,
- stark restriktivitet i fråga om prishöjningar,

- fortsatt prisövervakning,
- stopp för fortsatta höjningar av arbetsgivaravgifterna,
- åtgärder för att öka näringslivets produktionskapacitet och medverka till effektivisering och rationalisering av såväl privat som offentlig verksamhet.

Vi understryker behovet av en begränsning av den offentliga sektorns expansion. Detta är en förutsättning för att balansen i den svenska utrikeshandeln skall kunna återställas och för att normalinkomsttagaren under den närmaste femårsperioden över huvud taget skall få någon standardförbättring. Vi framhåller nödvändigheten av en näringspolitik som garanterar de mindre och medelstora företagens fortbestånd.

Den internationella utvecklingen

Under senare hälften av 1975 kunde en vändning uppåt i den internationella konjunkturen skönjas efter den djupa och långvariga nedgång som följde på den s. k. oljekrisen vid årsskiftet 1973–1974. OECD förutsåg i sin decemberrapport förra året en BNP-ökning inom OECD-området på 4 % för 1976. Under 1975 minskade BNP med omkring 2 %. Ökningen väntades bli hela 5 3/4 % i USA under 1976, medan den antogs komma att bli något lägre inom det europeiska OECD – eller omkring 2,5 %. Uppgången har också hittills varit särskilt markant i USA.

I vår motion med anledning av 1975 års finansplan ifrågasatte vi realismen i den bedömning av den internationella konjunkturutvecklingen som där gjordes, och utvecklingen under 1975 gav oss rätt. I vår motion 1975/76:1979 med anledning av årets finansplan kunde vi däremot i det stora hela instämma i regeringens bedömning, som också i allt väsentligt sammanföll med OECD:s prognoser. Detsamma gäller bedömningen av den internationella konjunkturutvecklingen i den reviderade finansplanen. Utvecklingen hittills under 1976 har bekräftat dessa prognoser. Möjligen kan uppgången i den internationella konjunkturen bli något snabbare än vad som förutsågs i OECD:s decemberrapport. I vad gäller takten i konjunkturuppgången är emellertid indikatorerna inte entydiga, varför osäkerheten i bedömningen är påtaglig. I fråga om industriinvesteringarna, som är en för stabiliteten och kraften i konjunkturutvecklingen strategisk faktor, kan inte några påtagliga ökningstendenser registreras – inte minst gäller detta för USA:s vidkommande.

Den ekonomiska politiken har i flertalet länder givit hög prioritet åt kampen mot inflationen, högre än åt t. ex. sysselsättningspolitiken, som fått stå tillbaka för betalningsbalanspolitiska mål. Arbetslösheten inom OECD-området har i själva verket varit rekordhög för efterkrigsförhållanden med en topp på ca 17 miljoner människor utan arbete. Därefter har arbetslösheten dock åter börjat gå ned. Strävan att dämpa inflationstakten har lett till framgång. Mot en inflation på 12 % i Europa under 1974 har många länder

mot slutet av 1975 pressat ned inflationstakten till 7 å 8 % på helårsbasis. USA har under 1975 haft en uppgång i konsumentprisindex på 7 % och Väst-tyskland på blott 6 %. För 1976 kan en ytterligare dämpning av inflationen förutses. För hela OECD-området beräknas inflationen stanna vid 7 å 8 % mot ca 10 % under 1975.

Som en följd av den internationella konjunkturuppgången kommer världshandeln att öka igen under 1976 efter en minskning med ungefär 6 % i volym under 1975. En faktor som försvårar en bedömning av storleksordningen av denna uppgång är, såsom också framhålls i den reviderade nationalbudgeten, att det sedvanliga sambandet mellan produktionstillväxt och expansion i världshandeln kan ha förändrats till följd av det låga kapacitetsutnyttjandet i världsekonomin. I OECD:s decemberrapport förutsågs en ökning av världshandeln med 5 å 6 %. I årets reviderade nationalbudget är motsvarande siffror 7 å 8 %. Eftersom det är via den internationella handeln som konjunkturutvecklingen i ett land påverkar utvecklingen i ett annat, är världshandelns utveckling en strategisk faktor i en konjunkturanalys. Vi gör i detta hänseende ingen annan bedömning än den reviderade nationalbudgeten och den reviderade finansplanen men anser att det bör understrykas att detta är en optimistisk prognos.

Vi diskuterade bl. a. i vår motion 1975/76:1979 riskerna för en utveckling mot ökad protektionism. Den bedömning som vi där gjorde var densamma som ett år tidigare, nämligen att en sådan utveckling var mindre sannolik. Samtidigt framhöll vi emellertid "att risken för en utveckling mot ökad protektionism inte var övervunnen om än den i dag är mindre än tidigare". Detta gäller fortfarande, om än benägenheten att vidta protektionistiska åtgärder torde minska i ett läge då världshandeln åter ökar. Vi instämmer till fullo i det bekymmer över de amerikanska åtgärderna på stålområdet som regeringen givit uttryck för, men vi vill samtidigt framhålla att uttalanden från svensk sida i detta hänseende skulle ha haft större tyngd i internationella sammanhang, om Sverige självt avhållit sig från protektionistiska åtgärder.

Det internationella valutasystemet har under senare år varit utsatt för hårda påfrestningar, främst till följd av de kraftiga prishöjningarna på råolja och det stora underskott som därigenom uppkom i flertalet industriländers handelsbalanser gentemot de oljeproducerande länderna. Dessa svårigheter är ännu långt ifrån övervunna. Särskilt det engelska pundet och den italienska liran har svårigheter att finna en stabil valutakurs. Det internationella samarbetet på valutapolitikens område har emellertid på det stora hela varit framgångsrikt. Spådomar om valutasystemets nära sammanbrott har helt kommit på skam. Stora bytesbalansunderskott har inte föranlett några panikåtgärder, vilket kunde befaras i början av 1974.

Även om valutapolitiska panikåtgärder har undvikits genom det internationella samarbetet följer inte härav att allt varit gott och väl. För i stort sett samtliga industriländer gäller att den ekonomiska politiken under det gångna året varit alltför restriktiv. Som nämnts i det föregående har ar-

betslösheten varit rekordhög för efterkrigsförhållanden. Ekonomisk-politiska stimulansåtgärder har satts in alltför sent. Härvid torde försvaret av den egna valutan ha varit den viktigaste orsaken. Extrema åtgärder för att skydda den egna valutan har undvikits men också de stimulansåtgärder som, om de vidtas blott av något eller några länder, skulle kunnat medföra en försämrad bytesbalans jämfört med länder som vidhåller en stramare ekonomisk politik. En lärdom av den ekonomiska utvecklingen under åren 1974 och 1975 bör vara att en utvidgning av det internationella ekonomiska samarbetet måste eftersträvas till att också gälla inriktningen av de enskilda ländernas konjunkturpolitiska agerande. Hade man exempelvis inom ramen för OECD-samarbetet eller Internationella valutafonden under 1974 kunnat enas om en mer expansiv ekonomisk politik, borde den höga arbetslösheten och produktionsminskningen under 1975 till stor del ha kunnat undvikas. Vi tror inte att en sådan mer expansiv inriktning av de olika ländernas ekonomiska politik hade förhindrat den dämpning av den internationella inflationen som faktiskt har åstadkommits. Inflationen har nämligen långt ifrån haft karaktären av efterfrågeinflation under 1974 och 1975. Inte minst utvecklingen i Storbritannien illustrerar detta. Trots miljonarbetslöshet har man där under 1975 haft en inflation överstigande 20 %.

Utvecklingen i Sverige har under 1975 inte nämnvärt avvikit från det internationella mönstret även om, som diskuteras närmare nedan, de officiella arbetslöshetssiffrorna legat förhållandevis lågt och någon BNP-minskning inte registrerats i försörjningsbalansberäkningarna. Också i Sverige har en succesiv åtstramning skett av den ekonomiska politiken, motiverad av i främsta rummet hänsynen till betalningsbalansen.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige under år 1975

Den reviderade försörjningsbalansen för 1975 i den reviderade finansplanen skiljer sig endast i ringa utsträckning från finansplanens beräkningar tidigare i år. Den analys av utvecklingen och av den ekonomiska politiken som vi redovisade i vår motion 1975/76:1979 med anledning av årets finansplan är därför i allt väsentligt fortfarande relevant. Vi kunde där konstatera att regeringens felbedömning av den internationella konjunkturons utveckling i 1975 års finansplan också ledde till att prognosen för den ekonomiska utvecklingen i Sverige på centrala punkter visade sig alltför optimistisk. Detta gäller särskilt den externa balansen. I 1975 års finansplan beräknades exporten under 1975 komma att öka med 3 %; det blev i stället en exportminskning på 8,6 %. Även importen blev mindre än förutsett – i stället för en importökning på 6 % blev det en minskning med 3,3 % – men importnedgången blev inte tillräckligt stor för att balansera den minskade exporten. Underskottet i bytesbalansen blev hela 6 400 milj. kr. mot i 1975 års finansplan beräknade 4 850 milj. kr.

Från moderata samlingspartiets sida varnade vi särskilt i vår motion med

anledning av den reviderade finansplanen 1975 (1975:2151) för en sådan utveckling. Vi framhöll, att de stora arbetskraftskostnadsökningarna "kan leda till en sådan försämring av vår exportindustris och importkonkurrerande industris konkurrensläge, att effekterna på bytesbalansen blir påtagliga". Detta är också vad som skedde. I årets reviderade nationalbudget konstateras sålunda, att "den svenska exporten tycks --- ha sjunkit väsentligt kraftigare än de övriga industriländernas samlade export. OECD beräknar sålunda att medlemsländernas export sjönk med 5,5 %, att jämföra med en nedgång på 12 % för Sveriges export. De svenska exportpriserna steg betydligt mer än världsmarknadspriserna 1975, vilket kan vara en del av förklaringen till att den svenska exportens andel av världshandelsvolymen sjönk." Sveriges export av färdigvaror - som motsvarar ca 75 % av den svenska exporten exkl. fartyg - minskade enligt konjunkturinstitutets beräkningar med 13,3 %, vilket motsvarar en förlust av marknadsandelar på 7,7 %.

Bytesbalansunderskottet under 1975 finansierades genom upplåning utomlands. Kapitalbalansens netto uppgick till 7 530 milj. kr. Genom den stora upplåningen ökade Sveriges valutareserv under 1975 med hela 5 260 milj. kr., vilket torde ha medverkat till en faktisk uppskrivning av den svenska kronan jämfört med 1974 med ca 4 %. Som vi framhöll i vår motion med anledning av årets finansplan torde detta ha haft det i och för sig goda med sig, att genomslaget på den svenska ekonomin av internationellt genererade prisstegringar har blivit mindre än vad som annars skulle ha blivit fallet. Eftersom apprecieringen inte åtföljdes av åtgärder, avsedda att dämpa kostnadsutvecklingen, har den emellertid också medverkat till att den svenska exportindustris konkurrensförmåga försvagats mer, än vad enbart effekterna av de rekordhöga arbetskraftskostnadsökningarna skulle ha medfört.

I årets finansplan hette det, att "vår utländska upplåning kan enligt min mening endast försvaras om den används så att den varaktigt och långsiktigt stärker vår framtida bytesbalans". Vi kunde i vår motion 1975/76:1979 konstatera, att på detta sätt har de upplånade medlen uppenbarligen inte använts. Regeringen räknade i 1975 års finansplan med en ökning av näringslivets investeringar under året på 5 % och av industriinvesteringarna på inte mindre än 10 %. Vi bedömde i vår motion 1975:1020 detta "som mindre sannolikt, även om olika fondavsättningar frigörs". Inte desto mindre räknade regeringen så sent som i höstas med en ökning av industriinvesteringarna på 7,5 %. I försörjningsbalansen för 1975 i vårens finansplan var emellertid regeringen tvungen att konstatera, att näringslivsinvesteringarna under 1975 minskat med 1,6 %; beträffande industriinvesteringarna beräknades dessa ha ökat med 4,3 %. I den reviderade försörjningsbalans som återfinns i den reviderade finansplanen konstateras nu, att ökningen av industriinvesteringarna i själva verket stannade vi 1,3 % under 1975. Näringslivets investeringar minskade under 1975 med ca 0,5 miljarder kronor;

ökningen av industriinvesteringarna stannade vid ca 0,2 miljarder kronor. De totala investeringarna inklusive lagerinvesteringar ökade med blott 0,3 %. Den utländska upplåningen har sålunda inte alls använts "så att den varaktigt och långsiktigt stärker vår framtida bytesbalans"; den har snarare använts för att finansiera importen av konsumtions- och förbrukningsvaror.

Den privata konsumtionen är den tyngsta posten i försörjningsbalansen. Regeringen räknade i 1975 års finansplan med en ökning av den privata konsumtionen under 1975 på 3,5 %. Vi räknade för vår del med att konsumtionsökningen skulle stanna vid ca 2 %. Den verkliga ökningen kom att ligga ungefär mitt emellan; den privata konsumtionen synes ha ökat med 2,9 %.

En viktig förklaring till att regeringen överskattade den privata konsumtionens ökning under 1975 var, att man räknade med att prisstegringen under året skulle stanna vid 7 à 8 %. Vi hävdade för vår del att priserna troligen skulle gå upp med ca 11 %. Den faktiska prisuppgången mellan december 1974 och december 1975 blev 10,1 %. Det kan diskuteras, om inte denna siffra underskattar takten i inflationen på grund av en tillfällig uppbromsning i slutet av 1975. Mellan januari 1975 och januari 1976 var uppgången i konsumentprisindex 11,1 %; för februari var motsvarande siffra 10,8 % och för mars 11,3 %. Det kan av samma skäl ifrågasättas, om inte den i den reviderade finansplanen angivna ökningen av den privata konsumtionen överskattar den verkliga ökningstakten.

Ovannämnda faktorer samverkade under år 1975 till att bruttonationalproduktens ökning blev betydligt mindre än vad regeringen räknade med i 1975 års finansplan. Där förutsattes en BNP-ökning på 2,5 % under året. Från moderata samlingspartiets sida menade vi i vår partimotion 1975:1020 att "om inga särskilda stimulansåtgärder sätts in, torde resurstillväxten under året inte komma att överstiga 1-1,5 %". Även detta var, kan vi nu konstatera, en överskattning. BNP-ökningen stannade under 1975 vid 0,6 % mätt från såväl användnings- som produktionssidan.

Regeringen är mycket nöjd med den ekonomiska utvecklingen i Sverige under 1975. Sverige var, heter det i den reviderade finansplanen, "ett av de mycket få industriländer där produktionen inte minskade. -- -- Medan arbetslösheten nådde rekordhöjder i andra industriländer sjönk den i Sverige till den lägsta nivån sedan högkonjunkturåret 1970. Samtidigt blev prisstegringarna i Sverige inte större än i genomsnitt för OECD-länderna."

I avsnittet om den internationella utvecklingen har konstaterats, att den genomsnittliga prisuppgången inom OECD-området under 1975 uppgick till ca 10 %. Konsumentprisindex uppgång i Sverige mellan december 1974 och december 1975 var enligt ovan av samma storleksordning. Icke oväsentligt i detta sammanhang är emellertid att, medan inflationstakten i andra länder har avtagit under senare tid, någon motsvarande tendens inte kunnat iakttas för Sveriges del. Det framgår av ovannämnda siffror avseende konsumentprisindex utveckling i januari, februari och mars. Uppställningen

i tabell 1 visar konsumentprisernas utveckling i ett antal viktigare OECD-länder mellan juli 1975 och januari 1976. Av de 14 i tabellen upptagna länderna är det bara Italien, Storbritannien och Finland, som haft en snabbare inflation än Sverige. Danmark är inte medtaget i tabellen, därför att en där från oktober genomförd mervärdskattesänkning försvårar jämförelser. Om effekten av mervärdskattesänkningen elimineras, pekar statistiken på en inflationstakt på omkring 9 % i Danmark. Ökningen av konsumentprisindex i Sverige under enbart januari, februari och mars motsvarar omräknat till helårstakt en inflation på ca 13 %.

Finland	15.2
Storbritannien.....	13.6
Italien.....	11.3
Sverige.....	10.5
Belgien.....	9.9
Frankrike.....	8.6
Holland.....	8.3
Canada.....	7.6
Norge.....	6.9
Japan.....	5.8
USA.....	5.4
Österrike.....	4.6
Västtyskland.....	4.3
Schweiz.....	3.0

Tabell 1: Inflationstakten i några OECD-länder under perioden juli 1975–januari 1976 omräknat till helårstakt. Källa: Nationell statistik.

Vad beträffar arbetsmarknadsutvecklingen är det riktigt att arbetslösheten i Sverige enligt den officiella arbetslöshetsstatistiken varit mycket låg under 1975. I den reviderade finansplanen konstateras att arbetslösheten inte varit lägre sedan högkonjunkturåret 1970 och att antalet sysselsatta stigit med nästan 100 000 personer.

I vår motion 1975/76:1979 diskuterade vi utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden under 1975. Där påpekades att antalet registrerade arbetslösa under större delen av 1975 var lägre än vid motsvarande tid 1974. Under första kvartalet 1975 var antalet arbetslösa 30 000 färre än under samma tid 1974; under tredje kvartalet var antalet arbetslösa 13 000 färre. Under fjärde kvartalet däremot var antalet arbetslösa något större än under fjärde kvartalet 1974. Siffrorna pekar alltså på en märkbar försämring av arbetsmarknadsläget under loppet av 1975. Samma bild antyder förhållandet mellan antalet arbetslösa och antalet lediga platser. Under första tertialet 1975 rädde i stort sett balans i detta hänseende; därefter minskade antalet lediga platser, under det att en ökning av antalet arbetslösa ägde rum. Vidare ökade antalet varsel om personalinskränkningar kraftigt under loppet av 1975: under 1974 berördes 14 228 personer av sådana varsel men under 1975 hela 23 793 personer. Klart är emellertid att ökningen av arbetslösheten under 1975, som den mäts genom statistiska centralbyråns arbetskraftsun-

dersökningar, varit mindre än under 1971 och tidigare konjunkturedgångar.

Med tanke på att bruttonationalproduktens ökning under 1975 stannade vid 0,6 % och därmed var den lägsta sedan lågkonjunkturåret 1971 kan utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden vid första ögonkastet te sig märklig. Industriproduktionen minskade under 1975 med 1,8 %, men icke desto mindre ökade antalet industrisysselsatta med 1,3 %.

Om vi till att börja med betraktar industrisysselsättningen, kan vi konstatera att denna under första kvartalet 1975 var 2,8 % högre än vid motsvarande tid 1974 enligt arbetskraftsundersökningarna; under fjärde kvartalet var den 0,4 % lägre och i januari 1976 hela 4 % lägre. Enligt statistiken över antalet anställda arbetare inom gruvor och tillverkningsindustri var antalet anställda första kvartalet 1975 2,3 % högre än vid motsvarande tid 1974 men under fjärde kvartalet 2,7 % mindre. Även statistiken över sysselsättningen inom industrin speglar sålunda samma försämrade arbetsmarknadsläge som arbetslöshets- och varselstatistiken enligt ovan. Även om sysselsättningen under 1975 genomsnittligt ökade med 100 000 personer, var antalet sysselsatta vid årsskiftet 1975-1976 blott 40 000 fler än ett år tidigare på grund av nedgången i industrisysselsättningen under årets senare hälft.

Det är främst inom den offentliga sektorn som ovannämnda sysselsättningsökning ägt rum. Genomsnittligt under året har den offentliga sysselsättningen ökat med 6,5 %. Under fjärde kvartalet 1975 var antalet offentligt anställda 7,3 % större än ett år tidigare. I absoluta tal motsvarar det en ökning med ca 70 000 personer. Det är en betydligt större ökning av den offentliga sysselsättningen än vad som planerades för 1975. I 1975 års finansplan räknade man med en ökning av den offentliga konsumtionen med 3 %. Den verkliga ökningen under året kom att uppgå till hela 5,6 %. Under det att bruttonationalproduktens ökning under 1975 uppgick till 1,7 miljarder kronor, ökade den offentliga konsumtionen med icke mindre än 4 miljarder kronor. Övriga sektorer lämnade med andra ord ett negativt bidrag till BNP-ökningen på inte mindre än 2,3 miljarder kronor.

Anställning i offentlig tjänst har varit det kanske viktigaste sysselsättningspolitiska instrumentet under 1975. Det kan vid första ögonkastet synas rationellt och effektivt att – förenklat uttryckt – klara sysselsättningen genom att anställa de arbetslösa i kommunal eller statlig tjänst. Även om det naturligtvis är fråga om människor som gör en värdefull samhällsinsats, är detta en på sikt vådlig metod. I ett ändrat konjunkturläge med ökande efterfrågan i samhället och med en som följd därav ökad efterfrågan på arbetskraft är det en sysselsättningsstimulans som inte kan bringas att upphöra. Man har – mer eller mindre permanent – överfört en icke försumbar del av arbetskraften från näringslivet till offentlig tjänst. Den ökade offentliga konsumtionen måste vidare betalas i det längre perspektivet. Efterfrågan från övriga sektorer inom ekonomin måste begränsas, dvs. skatterna måste höjas.

Trots den stora ökningen av antalet offentligt anställda har den absorberade arbetslösheten – arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och

skyddad eller halvskyddad verksamhet – varit oförändrat hög. Genomsnittligt under året har nästan 100 000 personer varit föremål för sådana åtgärder. Till bilden av arbetsmarknadsläget i Sverige hör också de ökade möjligheterna till förtidspensionering. Detta torde ha medverkat till att hålla särskilt den långvariga arbetslösheten nere. Antalet förtidspensionärer har fördubblats över en tioårsperiod och uppgår nu till ca 300 000 personer. I genomsnitt har under de senaste åren ca 45 000 förtidspensioner beviljats per år. Det är omkring 20 000 fler per år än under 1960-talets senare hälft.

I förra årets preliminära nationalbudget räknade konjunkturinstitutet med en produktivitetsökning under 1975 på 4,5 %. Eftersom industriinvesteringarna under året ökade betydligt mindre än man då räknade med, torde detta vara en överskattning av produktionskapacitetens tillväxt. Icke desto mindre måste man naturligtvis räkna med att näringslivets strävan att effektivisera och rationalisera sin verksamhet har fortsatt under året. Detta i kombination med det ovannämnda förhållandet att industrissysselsättningen ökade något 1975, samtidigt som industriproduktionen minskade, är en ekvation som måste tillföras ytterligare en variabel för att gå ihop. Denna är vad man skulle kunna kalla den dolda arbetslösheten inom industrin, dvs. personer som är anställda men ej fullt sysselsatta. Det har uppskattats att det finns en ledig kapacitet inom industrin av storleksordningen 10 %. I vår motion 1975/76:1979 diskuterade vi orsakerna härtill: dels har de s. k. trygghetslagarna gjort det svårare för företagen att permittera sina anställda, dels har givetvis det stöd som lämnats till företagen för att de inte skall dra ned på arbetsstyrkan haft sin betydelse. Vidare har kostnaderna för rekrytering och inläring av arbetskraft stigit väsentligt; så länge en uppgång i efterfrågan har bedömts som nära förestående har det ställt sig fördelaktigt att behålla arbetsstyrkan och sysselsätta en del av denna med bl. a. reparations- och underhållsarbeten m. m. Slutligen torde erfarenheterna från 1973–1974 ha utgjort en tankeställare. Företag hade då svårt att återrekrytera den arbetskraft som man friställt under lågkonjunkturen 1971–1972.

Genomgången ovan bör ses som en komplettering av den bild av sysselsättningsutvecklingen under 1975 som regeringen lämnat. De i för sig låga officiella arbetslöshetssiffrorna ger en mycket ofullkomlig bild av arbetsmarknadssituationen i Sverige. Det finns vid sidan härav en betydande dold arbetslöshet. Man måste ha detta klart för sig, när man bedömer effekterna av den ekonomiska politiken. Ur samhällsekonomisk synpunkt ställer sig en dold arbetslöshet nästan lika kostsam som en öppet redovisad.

Sverige har en rikare arsenal av arbetsmarknadspolitiska instrument än flertalet andra länder – som i allmänhet tillkommit under bred politisk enighet. En person i ett annat land som förlorar sin anställning blir troligen registrerad som arbetslös. I Sverige är sannolikheten betydande att han blir föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, t. ex. omskolning, och därigenom inte kommer att räknas som arbetslös. Under det att gällande regler i USA på arbetsmarknadspolitikens område snarast stimulerar till temporär

friställning av en anställd, har den svenska arbetsmarknadspolitiken en direkt motsatt inriktning. Det kan i detta sammanhang vara värt att notera att svenska sysselsättningsstimulerande åtgärder – främst lagerstödet – i den amerikanska debatten anförts som argument för att begränsa importen av specialstål. De svenska stödåtgärderna har sålunda ansetts som subventioner med en konkurrenssnedvridande verkan. Med tanke på sysselsättningen i USA har det hävdats att amerikansk stålindustri inte skall behöva konkurrera med en subventionerad svensk. Allt detta innebär att den officiella sysselsättningsstatistiken är ett dåligt mått på den ekonomiska politikens sysselsättningskapande och sysselsättningsuppehållande effekter.

Den registrerade sysselsättningsökningen brukar från regeringens sida tillsammans med de låga officiella arbetslöshetssiffrorna anföras som bevis för hur framgångsrik arbetsmarknadspolitiken varit. Sysselsättningsökningen i Sverige har emellertid inte varit märklig. Under 1970-talets första hälft ökade sysselsättningen relativt sett snarare i t. ex. USA än i Sverige. Skall en internationell jämförelse bli meningsfull måste de officiella arbetslöshetssiffrorna justeras med hänsyn till den absorberade arbetslösheten. Görs en sådan justering torde man för svenskt vidkommande komma upp i en arbetslöshet av storleksordningen 5 % – det är *inte* någon internationellt sett särskilt låg siffra.

I vissa hänseenden har Sverige trots de arbetsmarknadspolitiska insatserna haft betydande problem. Det gäller inte minst ungdomsarbetslösheten som varit betydande. Det är troligt – och omvittnat från företagarehåll – att de s. k. trygghetslagarna medverkat till att öka svårigheterna för ungdomar som trätt ut på arbetsmarknaden att finna en anställning, samtidigt som de ökat tryggheten för redan anställda.

I vår motion 1975/76:1979 framhöll vi att det utan tvekan ur social synpunkt är ett väsentligt framsteg att människor, som under tidigare lågkonjunkturer skulle ha blivit arbetslösa, nu har kvar sin anställning. Det är av stort värde att människor som blivit friställda och inte kan få en ny anställning på den öppna arbetsmarknaden ändå kan få en meningsfull sysselsättning i form av t. ex. beredskapsarbete eller arbetsmarknadsutbildning. Det finns anledning att upprepa och understryka detta. Det är emellertid nödvändigt att man i den ekonomisk-politiska debatten har klart för sig vad en låg arbetslöshetssiffra innebär och vad den inte innebär. Den är inget bevis för att allt är gott och väl, och skulle man inrikta den ekonomiska politiken utifrån en sådan föreställning är risken stor att allvarliga missgrepp görs.

Den ekonomiska utvecklingen under år 1976

Den uppgång i den internationella konjunkturen som för närvarande äger rum kommer att få återverkningar också på den svenska ekonomin. I den reviderade finansplanen förutses en ökning av världshandelns volym av

storleksordningen 7 à 8 %. Såsom framhållits i avsnittet om den internationella utvecklingen har vi i detta hänseende inte någon avvikande bedömning men vill understryka osäkerheten i denna prognos. Till följd av den ökade världshandeln räknar regeringen med en ökning av den svenska exporten under 1976 på inte mindre än 10 %, under det att importökningen skall stanna vid 1,8 %. Det är en inte obetydlig uppjustering av exportprognosen jämfört med årets finansplan, där man blott räknade med en exportökning på 6,5 % och en importökning på 1,3 %.

Moderata samlingspartiet menade i motionen 1975/76:1979 att redan den i årets finansplan förutsedda exportökningen om 6,5 % var optimistisk. Vi framhöll att arbetskraftskostnadsökningen i Sverige under 1975 uppgått till inte mindre än 22 %, under det att den genomsnittliga ökningen inom OECD hade stannat vid 12,5 % och inom europeiska OECD vid ca 16 %. Även under 1976 skulle arbetskraftskostnaderna i Sverige, framhöll vi, stiga snabbare än i flertalet av våra konkurrentländer. Avtalsmässiga löneökningar, löneglidning och höjda arbetsgivaravgifter torde ge en ökning av lönekostnaderna på 15 à 16 %. I OECD:s decemberrapport uppskattades motsvarande siffra för hela OECD-området till 11 % och för europeiska OECD till 11,5 %. För USA beräknas kostnadsökningen stanna vid 9 och för Västtyskland vid 6 %. I Norge och Storbritannien har under den senaste tiden program mot inflationen utarbetats av det slag som moderata samlingspartiet tidigare förordat: löntagarna ges skattesänkningar i utbyte mot lägre bruttolönekrav, varigenom kostnads- och prisökningarna skall kunna begränsas och den internationella konkurrenskraften stärkas. Det är möjligt att åtgärder av detta slag kan komma att leda till att kostnadsökningarna i våra konkurrentländer kommer att understiga ovan nämnda siffror. Till bilden hör också, att den produktivitetsökning på 2 % under 1976, som man räknar med i den reviderade nationalbudgeten, är lägre än vad OECD i sin decemberrapport räknade med för de viktigaste OECD-länderna.

Regeringens prognos om en 10-procentig exportökning för Sveriges del under 1976 förutsätter att vi, trots snabbare lönekostnadsökningar och mindre produktivitetsökning, skall öka vår export mer än andra länder, dvs. erövra nya marknadsandelar. Vi delar den bedömning som gjorts i industriförbundets vårrapport, att detta är mindre sannolikt. Det finns i detta sammanhang inte minst anledning att understryka vad som konstaterats i avsnittet om den internationella utvecklingen, nämligen att, beträffande industriinvesteringarna, några påtagliga internationella ökningstendenser inte kunnat registreras. Den svenska exporten av verkstadsprodukter, som svarar för nära hälften av industriexporten, är intimt beroende av den internationella investeringskonjunkturen. Vi tror inte att någon större ökning av den svenska exporten av verkstadsprodukter kommer till stånd före 1977. Konjunkturinstitutet har i vad gäller den svenska färdigvaruexporten räknat med en fortsatt förlust av marknadsandelar genomsnittligt under 1976. Under det att marknaden skulle växa med 7 %, skulle den svenska exporten av

färdigvaror inte öka med mer än 3,5 %, dvs. till förlusten av marknadsandelar om 7,7 % under 1975 skulle läggas en ytterligare förlust på 3,5 % under 1976.

Även om exportutsikterna för vissa branscher ter sig förhållandevis ljusa under 1976, tror vi att det är realistiskt att räkna med att den svenska exporten kommer att öka snarare några procentenheter mindre än världshandelns volym än tvärt om som regeringen förutser. Inte minst den ogynnsamma svenska kostnadsutvecklingen torde medverka härtill. Det skulle innebära en exportökning på 5 å 6 % under 1976, vilket är en uppskrivning av vår bedömning från i januari med 1-2 procentenheter.

Vad beträffar importen skall denna enligt den reviderade finansplanen öka med blott 1,8 %. Med den förhållandevis restriktiva karaktär, som den ekonomiska politiken sådan den presenteras i den reviderade finansplanen har, gör vi på denna punkt från regeringen ingen avvikande bedömning. En viss förbättring av den svenska handelsbalansen skulle alltså kunna komma till stånd under 1976. Vår i förhållande till den reviderade finansplanen något mindre optimistiska exportbedömning gör emellertid att vi inte räknar med något egentligt handelsbalansöverskott för 1976.

Beträffande den interna ekonomiska utvecklingen i Sverige under 1976 hade vi i vår motion 1975/76:1979 en mindre optimistisk bedömning än regeringen i finansplanen. Vi har inte funnit skäl att i några avgörande hänseenden ändra den bedömningen.

Bruttoinvesteringarna bedöms nu av regeringen komma att minska också under 1976, om än något långsammare än under 1975; nedgången skulle stanna vid 0,9 % mot 3,1 % förra året. I finansplanen förutsåg regeringen en ökning under 1976 på 0,7 %, vilket vi i motionen 1975/76:1979 bedömde som mindre realistiskt. Vi räknade där med en i förhållande till 1975 oförändrad investeringsvolym.

Nedjusteringen av investeringsprognosen baserar sig på konjunkturinstitutets beräkningar mot bakgrund av akutella investeringsenkäter. Jämfört med den preliminära nationalbudgeten redovisar den reviderade nationalbudgeten genomgående en mer försiktig investeringsbedömning för 1976. Investeringarna i byggnader och anläggningar beräknas nu minska med 3 % mot 1,5 % enligt den preliminära nationalbudgeten, och maskininvesteringarna förutses minska med 3,5 % mot 1,5 % enligt den preliminära nationalbudgeten. Några ökningsförutses enbart i fråga om statliga och kommunala investeringar.

I fråga om industriinvesteringarna räknade regeringen i årets finansplan med en ökning på 1 % under 1976. Konjunkturinstitutet däremot räknade med en minskning på 3 %. Vi förklarade i vår motion med anledning av finansplanen, att vi inte bedömde de åtgärder som regeringen föreslagit tillräckliga för att motivera en uppjustering av prognosen för industriinvesteringarnas utveckling från konjunkturinstitutets - 3 % till + 1 %. I den reviderade nationalbudgeten har konjunkturinstitutet nu ytterligare räknat

ner sin bedömning av industriinvesteringarnas utveckling och förutser en minskning med hela 5 % under 1976. Det kan i detta sammanhang vara värt att notera att industriinvesteringarnas utveckling var en av de punkter, där OECD i sin Sverigerapport redovisade en från regeringen avvikande bedömning. OECD räknade med en minskning av industriinvesteringarna på mellan 1 och 5 %.

Moderata samlingspartiet har både i år och förra året föreslagit åtgärder för att stimulera näringslivets investeringsaktivitet. I vår motion 1975/76:99 med anledning av propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken föreslog vi hösten 1975 att näringslivets rätt att utnyttja investeringsfonden för konjunkturutjämning skulle förlängas till utgången av 1976. Så sent som i december 1975 avvisades det förslaget av samtliga andra partier i riksdagen i enlighet med finansutskottets utlåtande 1975/76:16, där det hette: "Utskottet förordar liksom i våras att den extra investeringsstimulans som fondfrisläppen innebär t. v. begränsas till innevarande vinter i syfte att överbrygga den internationella lågkonjunkturen. Mot den bakgrunden anser utskottet att riksdagen ej nu bör förorda fondfrisläpp för en längre period än t. o. m. mars 1976, varför yrkandet i motionen 99 avstyrks." Ungefär samtidigt som riksdagen fattade detta beslut, beslöt regeringen för sin del – helt i överensstämmelse med vårt motionsyrkande – att förlänga rätten att utnyttja investeringsfonderna!

I vår motion 1975/76:1979 med anledning av årets finansplan föreslog vi en höjning av näringslivets investeringsavdrag för maskininvesteringar från 10 till 20 %, samt att näringslivet dessutom skulle ges rätt till ett 10-procentigt avdrag för byggnadsinvesteringar. Centerpartiet och folkpartiet var denna gång inne på samma linje, och i finansutskottets betänkande 1975/76:20 förordade utskottsmajoriteten en sådan åtgärd. I en socialdemokratisk reservation hette det emellertid att de "framförda förslagen om en förstärkning av investeringsstödet är för tidigt väckta varför de bör avslås. Det redan nu utgående stödet till investeringarna är så pass betydande att behovet av ytterligare stödåtgärder – både med hänsyn till deras konjunkturpolitiska och deras fördelningspolitiska effekter – måste vara bättre dokumenterat än vad som nu är fallet för att kunna motiveras." I omröstningen efter riksdagens finansdebatt vann den socialdemokratiska reservationen den 11 mars riksdagens bifall med lottens hjälp. Det är därför inte utan viss överraskning som vi nu i den reviderade finansplanen, mindre än två månader efter riksdagens avslag på förslaget om ökade investeringsavdrag, återfinner ett förslag från regeringen om en höjning av näringslivets investeringsavdrag för maskininvesteringar till 25 %. Vårt förslag från i januari i detta hänseende återfinns till yttermera visso på den inom finansdepartementet upprättade förteckningen över s. k. moderata överbud.

Trots att regeringen sålunda i efterhand tagit upp nyligen avslagna förslag till investeringsstimulerande åtgärder – vilket vi givetvis i och för sig hälsar med tillfredsställelse – bedömer vi det nu i likhet med OECD och kon-

junkturinstitutet som osannolikt att industriinvesteringarna kommer att öka under 1976. De föreslagna åtgärderna kan visserligen tänkas komma att få vissa positiva effekter, men en nedgång av industriinvesteringarna på 2 à 3 % är ändå trolig. Som redovisas närmare nedan föreslår vi mot denna bakgrund ytterligare åtgärder i investeringsstimulerande syfte utöver vad regeringen föreslagit. Vi vill också understryka nödvändigheten av att kreditpolitiken drivs på ett sådant sätt att erforderligt lånekapital kan ställas till näringslivets förfogande.

Lagerinvesteringarna uppgick 1975 till 9,3 miljarder kronor. De kom däri-genom att lämna ett högst påtagligt bidrag till den totala efterfrågan i sam-hällsekonomin under 1975. Ökningen av lagerinvesteringarna var större 1975 än hela bruttonationalproduktens ökning, och under 1974 och 1975 har sam-manlagt 15 miljarder kronor placerats i lagerinvesteringar. Det torde stå klart att denna utveckling inte kan fortsätta. I vår motion med anledning av årets finansplan menade vi, att det snarare torde vara risk för att många företag av likviditetsskäl tvingas realisera sina inneliggande lager. Regeringen har i finansplanen och den reviderade finansplanen räknat med att lager-ökningen kommer att fortsätta under 1976 om än i betydligt långsammare tempo än under de två tidigare åren. Lagerökningen under 1976 skulle stanna vid 2 miljarder kronor, vilket innebär ett efterfrågebortfall motsvarande nä-stan 2,5 % av bruttonationalprodukten.

Det är utomordenligt vanskligt att prognostisera lagerförändringar. Vi utesluter inte att regeringens bedömning att en viss fortsatt lageruppbbyggnad också under 1976 är riktig.

Den privata konsumtionens utveckling är av vital betydelse för den totala efterfrågeutvecklingen i samhället och därmed också för sysselsättnings-utvecklingen. I årets finansplan räknade regeringen med en ökning av den privata konsumtionen med 3 %. I den reviderade finansplanen har den förutsedda konsumtionsökningen utan någon egentlig förklaring och utan något stöd i konjunkturinstitutets beräkningar justerats upp till 3,5 %. Denna prognos förutsätter dels att uppgången i konsumentprisindex under året stannar vid ca 8 % och dels att sparkvoten sjunker med ca 1 procentenhet. Vi anförde i vår motion 1975/76:1979 tveksamhet redan mot den 3-pro-centiga konsumtionsökningen. Med tanke på svårigheterna att förutse hus-hållssparandet menade vi, att det var vådligt att förutsätta en konsum-tionsökning på 3 % samtidigt som de reala, disponibla inkomsternas ökning stannar vid 2 % enligt samma bedömning. "Det är inte första gången, som man i finansplanen gör antaganden om ett minskat hushållssparande. Det har man i själva verket gjort årligen sedan 1972 utan att få rätt", konstaterade vi. Vi ifrågasatte vidare realismen i regeringens bedömning att ökningen i konsumentprisindex under 1976 skulle stanna vid de 7 à 8 %, som re-geringen räknar med.

Innan vi går in på en diskussion av konsumtionsutvecklingen under 1976, finns det enligt vår uppfattning anledning att ta upp ett annat problem.

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar skulle de reala disponibla inkomsterna under 1974 och 1975 ha ökat med hela 13 % sammanlagt. Detta skulle innebära en för såväl svenska som internationella förhållanden exceptionell standardförbättring för medborgarna. Det är en förbättring, som torde sakna motsvarighet tidigare. Det är samtidigt en förbättring, som torde sakna all förankring i medborgarnas medvetande om deras faktiska standardutveckling. Beräkningar avseende standardutvecklingen för olika typinkomsttagare med hänsyn till faktiska löne-, pris- och skatteförändringar ger heller inte belägg för att någon sådan ökning av den reala disponibla inkomsten verkligen skulle ha ägt rum. Industriförbundets konjunkturprognos Industrikonjunkturen våren 1976 tog upp detta problem och konstaterade att "en så kraftig ökning framstår som synnerligen anmärkningsvärd med tanke på att BNP-tillväxten under samma period stannat under 5 % och man leds osökt till slutsatsen att det är fel i statistiken."

En möjlig förklaring till ovannämnda förhållande är, konstaterar Industriförbundet, att prisutvecklingen underskattats. Det skulle bl. a. betyda att sparutvecklingen inom hushållssektorn överskattas. Inte heller konjunkturinstitutet synes avvisa en sådan förklaring. I den reviderade nationalbudgeten konstateras sålunda: "Beräkningar av hushållssparandet med utgångspunkt från statistik över finansiella tillgångar och skulder ger --- inte belägg för fullt så kraftig sparökning som den ovan redovisade. Det statistiska underlaget är ofullständigt och svårtolkat, men skulle möjligen kunna tyda på en underskattning av konsumtionsutgifterna 1975. Det kan heller inte uteslutas att inkomstutvecklingen 1974-1975 blivit något överskattad, kanske närmast vad gäller företagarhushållen."

Utan tvekan har ett ökat hushållssparande kommit till stånd under de senaste åren. Det synes emellertid inte fullt klarlagt vilka former detta sparande har tagit. Såvitt vi kan förstå bör det ökade småhusbyggande som ägt rum under senare år åtminstone delvis ha registrerats som ett ökat sparande. Sedan 1970 har ca 240 000 småhus blivit inflyttningsfärdiga. De kraftiga prishöjningarna på äldre fastigheter har också medverkat till ett ökat sparande. När en äldre fastighet säljs till ett högre pris registreras detta naturligtvis inte som ökad konsumtion i nationalräkenskaperna, utan den nya ägarens amorteringar - på vanligtvis förhållandevis korta lån - kommer helt att registreras som ökat sparande.

Om dels sparandets ökning under de senaste åren överskattats och dels den faktiska ökningen i betydande utsträckning är bunden i form av amorteringssparande, torde det stå klart att hushållens möjligheter att dra ner på sitt sparande och använda en del av det tidigare sparandet till ökad konsumtion är begränsat. Inte minst med tanke på hur fel tidigare antaganden om ett minskat hushållssparande slagit, är det enligt vår uppfattning inte rimligt att grunda en konsumtionsprognos för 1976 på en sådan hypotes. En realistisk bedömning synes enligt vår uppfattning vara, att konsumtionsökningen kommer att hålla sig inom de gränser som ökningen av de

reala disponibla inkomsterna sätter.

Vad beträffar de reala disponibla inkomsternas utveckling har prisutvecklingen stor betydelse. Regeringen, som i finansplanen räknade med en uppgång i konsumentprisindex på 7 à 8 %, har i den reviderade finansplanen stannat för siffran 8 %. Vi menade i vår motion 1975/76:1979 att konsumentprisökningen under 1976 knappast skulle understiga 10 %. OECD har i sin Sverigerapport gjort en liknande bedömning. Vi har ovan i det avsnitt som behandlade prisutvecklingen under 1975 kunnat konstatera, att någon uppbromsning av den svenska inflationen inte synes ha ägt rum under 1975. Prisutvecklingen över en 12-månadersperiod, sådan den kunde registreras i januari, februari och mars, var större än genomsnittligt under 1975, och uppgången i konsumentprisindex under de tre första månaderna i år motsvarar på helårsbasis en inflation på inte mindre än 12,7 %. Mot denna bakgrund anser vi oss inte ha skäl att ändra vår bedömning av konsumentprisernas ökning under 1976. Inflationens problem och kampen mot inflationen behandlas närmare nedan.

Om vi räknar med en något snabbare inflation än regeringen, synes det oss inte osannolikt att de reala disponibla inkomsterna under året kan komma att öka med 2 %. En snabbare prisutveckling torde få återverkningar också på de disponibla inkomsternas utveckling. Inte minst gäller ju, att pensioner automatiskt justeras upp då priserna stiger. Utgår vi enligt ovan från att konsumtionen under 1976 kommer att öka proportionellt med de reala disponibla inkomsterna skulle detta innebära en ökning av den privata konsumtionen under 1976 på 2 %.

Det torde i detta sammanhang vara av intresse att fråga sig, vilken standardförbättring för en normalinkomsttagare en ökning av de reala disponibla inkomsterna med 2 % innebär. Vi genomförde en sådan analys i vår motion 1975/76:1979 och kunde konstatera, att normalinkomsttagaren kanppast kan räkna med någon köpkraftsökning. Det torde kunna vara av intresse att här upprepa en sådan kalkyl men med något andra utgångspunkter. Vi utgår därvid från den reviderade nationalbudgetens eget siffermaterial.

En ökning av de reala disponibla inkomsterna med 2 % innebär i absoluta tal en ökning på 3,3 miljarder kronor till 1975 års priser. Därav är en betydande del ökade transfereringar. De egentliga inkomstöverföringarna, dvs. barnbidrag, bostadsbidrag, beräknas öka med 19,6 %. Eftersom den preliminära nationalbudgeten utgår från en ökning av implicitindex under 1976 på 9,4 %, motsvarar detta en real ökning med 9,4 %. I absoluta tal till 1975 års penningvärde skulle det innebära en ökning på ca 1,25 miljarder kronor. Socialförsäkringsutfallet beräknas öka med 20,5 % eller realt med 10,2 %. Det motsvarar i absoluta tal till 1975 års penningvärde 3,5 miljarder kronor. Socialförsäkringsutfallet är emellertid i betydande utsträckning beskattat – man betalar skatt på pensioner, sjukförsäkringsutfall osv. Siffran 3,5 miljarder kronor måste alltså reduceras med hänsyn till skatten. Om hälften antas gå i skatt – vilket rimligen måste vara en överdrift – får vi

att av de disponibla inkomsternas ökning på 3,3 miljarder kronor är inte mindre än 3 miljarder kronor att hänföra till ökade transfereringar. Ökningen av egentliga löner, företagarincomester, övriga företagarincomester samt räntor och utdelningar netto skulle sålunda sammanlagt efter skatt och med hänsyn till prisökningarna stanna vid 0,3 miljarder kronor. Fördelat på 4 miljoner sysselsatta blir det 75 kr. per person. Om den del av socialförsäkringsutfallet som går till skatt sätts lägre än 41 %, sjunker den genomsnittliga inkomstökningen efter skatt och stigande priser till 0 kr. per sysselsatt.

Beträffande utvecklingen av den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna, har vi inte anledning att göra någon från regeringen avvikande bedömning.

För bruttonationalproduktens utveckling under 1976 innebär de antaganden som vi gjort i det föregående att den BNP-ökning på 2 % under 1976 som regeringen räknat med i den reviderade finansplanen synes vara en överskattning. I tabell 2 redovisar vi en alternativ försörjningsbalans. Som framgår av tabellen räknar vi med att BNP-ökningen under 1976 kommer att uppgå till knappt 1 %. I förhållande till vår bedömning i motionen 1975/76:1979 är det en viss uppjustering, främst sammanhängande med att vi nu räknat med en något större exportökning.

	Miljarder kronor	Procentuell volymförändring	
		1974-1975	1975-1976
Tillgång			
Bruttonationalprodukt	287,5	0,6	0,8
Import	74,0	- 3,3	1,8
Summa tillgång	361,5	- 0,2	1,0
Efterfrågan			
Bruttoinvesteringar	60,2	- 3,1	- 1,5
Näringsliv	30,0	- 1,6	0
Därav: industri	14,2	1,3	- 2 -- 3
statliga investeringar	7,0	- 0,1	5,0
Kommunala investeringar	11,0	- 2,2	3,0
bostäder	12,2	- 8,4	-10,2
Lagerinvestering	9,3	(0,7) ¹	(-2,3) ¹
Privat konsumtion	149,4	2,9	2,0
Offentlig konsumtion	71,9	5,6	3,1
Tjänstenetto	- 1,5	.	.
Export	72,2	- 9,6	5-6
Summa efterfrågan	361,5	- 0,2	1,0

Tabell 2: Försörjningsbalans för 1975 samt beräknad utveckling under 1976.

¹ Lagerinvesteringarna i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

Den långsammare efterfrågeökning i Sverige, som vi räknat med i det föregående, torde få konsekvenser på sysselsättningsutvecklingen. Genom

olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och framför allt genom en kraftigt ökad, offentlig sysselsättning ökade arbetslösheten mindre än man kunde befara. Möjligheterna att under 1976 fortsätta att ha en betydande överkapacitet i fråga om antalet anställda inom näringslivet torde vara begränsade. Konjunkturinstitutet räknar med en minskning av antalet anställda inom jordbruk, skogsbruk och tillverkningsindustri under 1976 med 15 000–20 000 personer. Samtidigt skulle emellertid genom en fortsatt expansion inom den offentliga sektorn ytterligare ca 40 000 personer absorberas där. Den öppna arbetslösheten skulle sålunda under 1976 fortsätta att understiga 2 %. Industrieförbundet däremot menade i sin konjunkturrapport att det var fullt realistiskt att räkna med en ökning av arbetslösheten till omkring 3 %.

Utvecklingen på arbetsmarknaden under 1970-talet talar för att man bör uttala sig med försiktighet om arbetslöshetsprognoser. Regeringen underskattade under åren 1971–1973 regelmässigt arbetslösheten i sina ekonomisk-politiska bedömningar. Vi överskattade för vår del ökningen av den öppna arbetslösheten under 1975. Vad gäller den fortsatta utvecklingen på arbetsmarknaden under 1976 finns det emellertid en betydande risk för att arbetslösheten kommer att öka inte obetydligt. En av de faktorer som talar för detta är att den förhållandevis arbetsintensiva verkstadsindustrin under större delen av 1977 torde konfronteras med en kärv verkstadskonjunktur. Också varselstatistiken är ägnad att inge oro. Mellan januari och mars i år berördes 5 460 personer av varsel om personalinskränkningar; under samma period 1975 var motsvarande siffra 2 505 personer.

Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning för april redovisade en icke obetydlig uppgång i den öppna arbetslösheten. Antalet arbetslösa uppgick till 70 000 personer mot 62 000 i mars och 64 000 i april 1975. Antalet kvarstående lediga platser var i april 64 000 mot 78 300 i april 1975. Antalet i april nyanmällda lediga platser var 70 700 mot 84 700 i april förra året. Också antalet personer som deltog i arbetsmarknadsutbildning var större i april i år än ett år tidigare – 48 000 personer mot 43 600.

Kampen mot inflationen

Som vi framhållit i det föregående finns det en betydande risk för att inflationen också under 1976 kan komma att uppgå till ca 10 %. Det skulle betyda att penningvärdet under en treårsperiod urholkats med mer än 30 %. En inflation av denna storleksordning är enligt vår uppfattning helt oacceptabel. Inflationen är ett samhällsont. Den drabbar orättvist. Det är de små i samhället som får bära den tyngsta bördan av inflationen. Småspararna får se hur deras sparkapital successivt urholkas. De som kan vinna på inflationen är de som har skulder. Reala tillgångar överförs från bankspararna till staten och till privatpersoner som har möjligheter att låna pengar. Inflationen motverkar sparande och en sund ekonomi och gynnar slöseri och skuldsättning. Därför måste enligt vår uppfattning kampen mot in-

flationen ges hög prioritet.

Moderata samlingspartiet har, som nämnts i det föregående, lagt fram förslag om huvuddragen i ett program mot inflationen. Redan hösten 1974 skisserade vi ett sådant program. Förslaget utvecklades närmare i vår motion med anledning av 1975 års finansplan. Vi föreslog sålunda att statsmakterna skulle garantera löntagarna en viss reallöneutveckling under året. Samtidigt skulle enligt vårt förslag löntagarorganisationerna begränsa sina krav på nominella löneökningar och näringslivet ålägga sig stark restriktivitet i fråga om prisökningar. Hade detta förslag realiserats skulle det också ha lett till en mindre exportnedgång under 1975 och därigenom till ett mindre bytesbalansunderskott. Det skulle vidare ha lett till en högre total efterfrågan i det svenska samhället och därigenom till en högre sysselsättning.

I december förra året enades riksdagen om att hos regeringen begära sammankallande av en stabiliseringspolitisk konferens. Avsikten var att representanter för regeringen, oppositionspartierna och parterna på arbetsmarknaden skulle söka finna gemensamma ståndpunkter i kampen mot inflationen. Enligt riksdagens beslut skulle regeringen presentera de principiella huvuddragen i ett program mot inflationen och formerna för överläggningarna för riksdagen senast i samband med kompletteringspropositionen. Regeringen valde emellertid att inte följa den av riksdagen begärda ordningen. Riksdagen fick sålunda aldrig tillfälle att yttra sig över formerna för överläggningen, och några principiella huvuddrag i ett program mot inflationen hade inte heller presenterats, när regeringen tidigare under våren inbjöd till överläggningar. Det stod dessutom nästan omedelbart klart att regeringen inte hade några seriösa avsikter med sin inbjudan. LO och TCO tackade nej till deltagande i den stabiliseringspolitiska konferensen. Bakom detta nej visade sig senare ligga att regeringen i hemlighet hade fört förhandlingar med dessa organisationer om en ny provisorisk skatteomläggning för 1977. Den socialdemokratiska pressen talade om den liffighet som regeringen hade visat genom detta agerande. Och regeringen ansåg sig ha vunnit en betydande taktisk seger. Den hade "dragit oppositionen vid näsan".

Vid den andra av de s. k. Haga III-överläggningarna, till vilken moderata samlingspartiet valt att inte infinna sig, presenterade regeringen sju punkter, som angavs vara ett underlag för ett program för åtgärder mot inflationen. De sju punkterna redovisas i den reviderade finansplanen. I ett mer seriöst ekonomiskt-politiskt sammanhang, som väl en finansplan eller en reviderad finansplan bör betraktas som, framstår de sju punkterna som tomma slagord.

"Återhållsam kostnadsutveckling" är den första punkten. Det är endast en tom fras. En utveckling kan inte vara återhållsam. Däremot kan löntagarorganisationerna vara återhållsamma med sina lönekrav och näringslivet med prisökningar. Det har emellertid inte regeringen ansett sig kunna skriva, eftersom den angripit moderata samlingspartiet för att tidigare ha talat om just detta.

"Front mot överbuden" är en annan punkt. Därmed torde avses ett avståndstagande från moderata samlingspartiets krav på indexreglering av skat-

tesystemet och sänkta marginalsatser. "Prisövervakning" finns också på listan. Det är just vad man ägnat sig åt under senare år, men denna prisövervakning har som bekant inte lett till att inflationen kunnat hållas inom acceptabla gränser. Anledningen härtill är att det inte går att komma till rätta med inflationen enbart genom att förbjuda den. Det är inflationens orsaker som måste angripas.

Den sista punkten är "fast valutapolitik". Om därmed avses att kronans kurs skall ligga fast eller motsatsen – att valutajusteringar bör användas för att begränsa genomslaget i den svenska ekonomin av utländska prisstegringar – framgår inte.

Ett krav är att vår inhemska kostnadsstegring dämpas, heter det i den reviderade finansplanen. "Ett viktigt element härvidlag är att avtalsrörelsen 1977 kan genomföras inom de ramar som sätts av det samhällsekonomiska resursutrymmet. Därvid har skattepolitikens utformning sin givna roll." Detta är en uppfattning som vi helt delar. Det var sådana överväganden som låg bakom vårt i det föregående refererade förslag till program mot inflationen. Då avvisades förslaget, och i stället fick vi uppleva rekordhög arbetskraftskostnadsökningar och en fortsatt hög inflation.

Att skattepolitikens utformning alltså spelar en stor roll i kampen mot inflationen har vi från moderat håll ofta och starkt betonat. Enligt vår uppfattning har de orimligt höga marginalsatserna i Sverige aktivt medverkat till att driva på inflationen. För att kompensera en prisstegring på 10 % behöver normalinkomsttagaren i Sverige en bruttolöneökning på inte mindre än ca 18 %. Ett sådant skattesystem går i längden inte att förena med stabila priser. En marginalsattesänkning måste mot denna bakgrund inta en central plats i ett program mot inflationen.

Moderata samlingspartiet har vidare bl. a. som ett led i kampen mot inflationen begärt en indexreglering av skattesystemet. Det är enligt vår uppfattning orimligt att skattetrycket skall stiga enbart som en följd av en fortgående penningvärdeförsämring, och en sådan ordning torde inte vara ägnad att befrämja en stabil prisutveckling. Det kan befaras att den inte heller stimulerar en regering, som ser en växande offentlig sektor som ett viktigt politiskt mål, att tillgripa erforderliga krafttag i kampen mot inflationen. Inflationen har nämligen under de senaste åren varit en av de främsta bidragsgivarna till statens ökade inkomster. Det görs i den reviderade finansplanen gällande, att erfarenheten visar att en utbyggd indexreglering påskyndar inflationsprocessen. Detta kan gälla i fråga om indexreglerade utgifter, och vi utgår ifrån att det är detta som regeringen avser. Moderata samlingspartiet har därför stött regeringen i dess motstånd mot en utvidgning av den typen av indexreglering till andra områden än pensionsförmånerna. Att indexreglera skatterna och därmed medverka till att den offentliga sektorns inkomster inte automatiskt ökar snabbare än samhällets samlade resurser är däremot en helt annan sak. Det finns definitivt inga erfarenheter som skulle tyda på att en sådan indexreglering skulle driva på inflationen.

Regeringen har i en presskommuniké redovisat ett icke fullständigt förslag

till en ny provisorisk skatteomläggning för 1977. Förslaget följer samma mönster som tidigare provisoriska skatteomläggningar. Vissa nedjusteringar av skattesatserna görs i lägre inkomstlägen. Inkomsttagare med över 50 000 kr. får däremot ingen som helst marginalskautesänkning om än en viss sänkning av den totala skatten. I själva verket kommer på grund av de automatiska skatteskaupningarna betydande inkomsttagargrupper att få skärpta marginalskautes. Progressiviteten i skattesystemet skärps. Liksom tidigare finansieras omläggningen genom höjda arbetsgivaravgifter. Enligt vår bedömning kommer detta förslag till skatteomläggning inte att vara effektivare i kampen mot inflationen än de skatteomläggningar som trädde i kraft 1975 eller 1976.

LO och TCO har enligt regeringens presskommuniké "förklarat att de är beredda att beakta den höjning av avgifterna för arbetsgivarna som erfordras för att möjliggöra en sänkning av den direkta statsskatten 1977". Det torde i bästa fall innebära att lönekostnadsökningen inte skall bli större än vad som blivit fallet utan skatteomläggning. Hur kampen mot inflationen befrämjas genom att arbetskraftskostnadsökningen blir lika stor som den hade blivit utan skatteomläggning har vi litet svårt att inse. Endast om löntagarorganisationerna reducerar sina lönekrav mer än kostnaderna för arbetsgivarna ökar får förslaget positiva effekter på kostnadsutvecklingen. En arbetsgivaravgift som sådan motverkar a priori strävan att dämpa kostnadsutvecklingen.

För 1977 skall ett nytt löneavtal slutas mellan parterna på arbetsmarknaden. Om inflationstakten skall kunna bringas ned till en acceptabel nivå, är det nödvändigt att såväl de egentliga löneökningarna som arbetsgivarnas arbetskraftskostnadsökningar hålls inom de gränser som det samhällsekonomiska utrymmet sätter. Det är statsmakternas skyldighet att medverka till att så blir fallet. Det förslag till provisorisk skatteomläggning som regeringen lagt fram kan kanske leda till något lägre lönelöft. Genom att det kombineras med höjda arbetsgivaravgifter torde det däremot knappast få några dämpande effekter på de totala arbetskraftskostnadernas utveckling. Erfarenheterna av tidigare provisoriska omläggningar är närmast de motsatta.

Om moderata samlingspartiet kommer i regeringsställning efter höstens val, kommer vi att verka för

- o att allvarligt syftande stabiliseringspolitiska överläggningar kommer till stånd mellan regeringen och parterna på arbetsmarknaden om utrymmet för ökad konsumtion och för löneökningar och om metoderna att realisera uppställda mål inom de ramar som samhällsekonomisk balans och stabila priser uppställer,
- o att skattesystemet indexregleras fr. o. m. 1977 för att automatiska skatteskaupningar och kostnadsdrivande effekter därav skall undvikas,
- o att marginalskautesen successivt justeras ned i normalinkomstlägena,

- att statsmakterna garanterar löntagarna viss real inkomstökning efter skatt och därvid utfäster sig att, i den mån från årsskiftet genomförda skatteåtgärder inte skulle visa sig tillräckliga för att realisera den garanterade realinkomstökningen, vidta ytterligare sänkningar av den direkta eller indirekta skatten,
- att löntagarorganisationerna i utbyte mot skattesänkningar ålägger sig stark restriktivitet i fråga om krav på nominella löneökningar,
- att näringslivet ålägger sig stark restriktivitet i fråga om prishöjningar,
- att genom en fortsatt prisövervakning onödiga prisökningar förhindras,
- att några ytterligare skärpningar av arbetsgivaravgifterna inte kommer till stånd,
- att en utbyggnad av produktionskapaciteten kommer till stånd och att effektiviseringar och rationaliseringar befrämjas inom såväl den offentliga sektorn som det privata näringslivet. Kostnadssänkande investeringar måste underlättas. Därigenom skapas också möjligheter att använda växelkursförändringar i stabiliseringspolitiskt syfte för att utestänga eventuella utlandsgenererade prisstegringar.

Den ekonomiska politiken på längre sikt

Moderata samlingspartiet hade i sin motion 1975/76:1979 en diskussion av de ekonomiska utsikterna i ett längre perspektiv mot bakgrund av bl. a. långtidsutredningen och sysselsättningsutredningen. Vi har med intresse tagit del av den behandling av hithörande problem som nu återfinns i den reviderade finansplanen.

I långtidsutredningen arbetar man med två huvudalternativ för utvecklingen fram till 1980. Alternativ I innebär att den privata konsumtionen fram till 1980 medges öka med 3 % per år, under det att ökningen av den offentliga sektorn begränsas till 1,5 %. I alternativ II ökar den privata konsumtionen med blott 2 % per år och den offentliga konsumtionen med 2,9 %. Det är målet att balansen i Sveriges utrikes betalningar skall vara återställd till 1980, som nödvändiggör dessa begränsningar.

Långtidsutredningens alternativ II ger ett ytterst begränsat utrymme för köpkraftens förbättring under de närmaste fem åren för en yrkesverksam person. Av det 2-procentiga utrymmet för konsumtionsökning är nämligen drygt hälften intecknat till följd av gjorda utfästelser genemot pensionärerna. Ytterligare 0,6 % av utrymmet måste räknas ifrån för den sysselsättningsökning som långtidsutredningen räknar med. I genomsnitt per sysselsatt skulle alltså några tiondels procents utrymme finnas för ökad konsumtion. Om man därtill räknar med fortsatta s. k. låglönesatsningar i såväl skatteomläggningar som avtalsrörelser, torde utrymmet för standardförbättring för normalinkomsttagaren vara helt förbrukat.

En utveckling enligt långtidsutredningens alternativ II skulle sålunda fram till 1980 inte medge någon ökning av normalinkomsttagarens realinkomst

efter skatt och ingen ökning av hans konsumtion. För betydande inkomstagargrupper innebär en sådan utveckling en direkt standardsänkning. Långtidsutredningens alternativ I ter sig för normalinkomsttagaren något mer gynnsamt, men också det ger ett utomordentligt begränsat utrymme för ökad konsumtion för normalinkomsttagaren – på sin höjd 1 procent per år.

Vi har i det föregående konstaterat att den reviderade finansplanens bedömning av den disponibla inkomstens utveckling under 1976 för en normalinkomsttagare i stort sett svarar mot långtidsutredningens alternativ II. Det gäller ej blott i fråga om normalinkomsttagarens uteblivna standardförbättring utan också beträffande relationen mellan offentlig och privat konsumtion. Enligt vår uppfattning är emellertid en sådan utveckling inte möjlig i längden. Det synes osannolikt att löntagarorganisationerna skulle nöja sig med i genomsnitt 0 % årlig standardförbättring för sina medlemmar. Om statsmakterna söker förverkliga sina syften att hålla tillbaka konsumtionen genom skattepolitiken, torde löntagarna söka kompensera sig för skatteskärpningarna genm i motsvarande mån högre lönekrav. Om de lyckas få igenom sina krav, blir resultatet att den totala konsumtionen – den offentliga konsumtionen plus den privata – ökar alltför snabbt i förhållande till de totala resurserna. Balansen i de utrikes betalningarna skulle då sannolikt inte kunna återställas fram till 1980. Även om det inte lyckas, vilket skulle bero på att ökningen av inkomsten efter skatt inte blir tillräcklig för att kompensera de prisstegringar som de ytterligare lönehöjningarna utlöser, blir resultatet att arbetskraftskostnader och priser stiger. Den erforderliga exportökningen och den åsyftade balansen i de utrikes betalningarna skulle inte heller i det alternativet kunna uppnås – åtminstone inte utan en devalvering av den svenska kronan.

Den reviderade finansplanen medger att dessa problem är en realitet:

”En given utgångspunkt för den ekonomiska politikens utformning måste vara att den aktiva befolkningen som åstadkommer resurstillväxten också får del av dess resultat i form av en ökad personlig konsumtion”, heter det. ”En politik som innebär att den aktiva befolkningen under en hel femårsperiod skulle få en i det närmaste oförändrad real inkomststandard – samtidigt som det totala resursutrymmet växer med 3 % om året – framstår inte som realistisk. Den skulle skapa svåra motsättningar på arbetsmarknaden, ge upphov till konflikter och påskynda inflationen. Den skulle också snabbt skapa spänningar gentemot de grupper som redan är tillförsäkrade en betydande årlig standardstegring. En sådan politik kan och bör inte föras.”

Vi kan helt instämma i det anförda, som ligger direkt i linje med vad vi framfört liksom med vad vi skrev i motionen 1975/76:1979.

Långtidsutredningens alternativ I innebär, som ovan konstaterats, en procentenhets större utrymme för privat konsumtion än alternativ II. Det skulle alltså få till följd att den aktiva befolkningen under en femårsperiod skulle kunna få en real inkomstökning på ca 5 % sammanlagt. Om alternativ II

representerar en politik som inte kan eller bör föras, kan om alternativ I konstateras att det inte ställer sig särskilt mycket mer förmånligt för den aktiva befolkningen. Den reviderade finansplanen förordar detta till trots en politik som skulle ge en konsumtionsutveckling för hushållen understigande alternativ I: "Politiken måste --- inriktas på en avvägning mellan utredningens alternativa inriktningar."

Enligt vår uppfattning är en förutsättning för en stabil ekonomisk utveckling i Sverige och får återställandet av balansen i den externa balansen att den offentliga sektorns expansion begränsas. Strävan att effektivisera och rationalisera den offentliga sektorns verksamhet måste ges hög prioritet. Vissa redan beslutade utgiftsprogram måste kunna ses över. Det inte minst viktiga motivet för återhållsamhet är behovet av en verklig skattereform, innebärande bl. a. en sänkning av de orimligt höga marginalskatterna.

Med tanke på inte minst regeringspartiets benägenhet att vantolka moderata samlingspartiets ståndpunkter vill vi kraftigt understryka att det är en självklarhet att gjorda utfästelser gentemot pensionärerna skall fullföljas.

Det är den äldre generationen som har byggt upp vårt nuvarande välbstånd, och det är dess rättighet att nu få del av frukterna därav. Vi beskylls understundom från socialdemokratiskt håll för att vilja radera välfärdssamhället. Sådana påståenden saknar all förankring i verkligheten. På eftersatta områden måste reformarbetet fortsätta. Ett sådant är långtidssjukvården, som i framtiden kommer att ställa allt större krav på samhällets resurser. Det är nödvändigt med en sådan prioritering av det allmännas utgifter att dessa krav kan tillgodoses. Det är samtidigt nödvändigt med en sådan ekonomisk politik och skattepolitik att vi får en fortsatt ekonomisk tillväxt i det svenska samhället och så att nya resurser skapas som kan användas bl. a. till ett sådant reformarbete. I egentlig mening reformfientlig är en politik som motverkar en fortsatt ekonomisk utveckling.

I långtidsbudgeten redovisas konsekvenserna i ett något längre perspektiv – fram till början av 1980-talet – av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Det är intressant att konstatera att, om stor återhållsamhet med nya utgifter iakttas, så minskar den offentliga sektorns utgiftsanspråk förhållandevis snabbt. Mellan budgetåren 1970/71 och 1974/75 ökade statens utgifter i fasta priser med i genomsnitt 6,1 % per år. Utan nya utgiftsåtaganden stannar den genomsnittliga utgiftsökningen mellan budgetåren 1976/77 och 1980/81 vid 2 % per år. Detta framgår av tabell 3. Ser vi blott till konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling, blir nedgången i utgiftsökningen än mer markant. Mellan budgetåren 1970/71 och 1974/75 hade vi här en årlig volymökning på 4,3 %. Mellan 1976/77 och 1980/81 stannar ökningen vid 1,2 % årligen. En utgiftsökning av i tabell 2 angiven storleksordning rymms inom ramen för ett oförändrat totalt skattetryck.

Det är att beklaga att långtidsbudgeten inte längre innehåller överskådliga beräkningar avseende den statsfinansiella utvecklingen. Såväl statens beräknade utgifter som dess inkomster bör redovisas till fasta och löpande

	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81
Utgifter i milj. kr. till fasta priser	111 099	115 317	116 867	118 368	120 381
Procentuell utgiftsökning mellan resp. budgetår	3,8	1,3	1,3	1,7	

Tabell 3: Statens utgiftsanspråk vid oförändrad ambitionsnivå mellan 1976/77 och 1980/81 i fasta priser.

priser. Sådana beräkningar t. o. m. år 1974 redovisades. Enligt vår uppfattning bör den redovisningen återupptas i nästa års långtidsbudget. Nu görs inga inkomstberäkningar längre fram i tiden än till budgetåret 1978/79. Att sådana inkomstberäkningar skulle ha mindre värde därför att skatteomläggningar förutses är en uppfattning som vi inte kan ansluta oss till. Vi menar tvärtom att de blir extra intressanta då skatteomläggningar är aktuella, inte minst som underlag för bedömning av behovet av finansiering av skatteomläggningarna.

Vi bedömer det som möjligt att ytterligare reducera den erforderliga utgiftsökningen genom en hårdare satsning på effektiviseringar och rationaliseringar inom den offentliga sektorn och genom viss omprioritering. Det finns en tendens att satsa på onödigt dyra lösningar. Det gäller t. ex. bostadspolitik och näringspolitik och de kostnader som en växande byråkrati medför.

Frågor av väsentlig betydelse för den svenska ekonomins utveckling under de närmast kommande åren behandlas också av sysselsättningsutredningen. Denna tillsattes med anledning av de sysselsättningsproblem som Sverige hade under 1970-talets första år. Vi finner det utomordentligt anmärkningsvärt att sysselsättningsutredningen detta till trots nästan inte alls ägnat sig åt arbetslöshetens problem. Den har inga förslag till åtgärder för att lösa de problem på den svenska arbetsmarknaden som vi i år har. Utredningen synes i själva verket ha ägnat mycket liten uppmärksamhet åt de egentliga sysselsättningsproblemen – arbetslösheten. Den har i stället undersökt hur den offentliga sysselsättningen skall kunna ökas med 250 000 personer fram till 1980 och därvid – i ett räkneexempel – kommit fram till att den kommunala utdebiteringen bör öka med inemot 10 kr. eller att arbetsgivaravgifterna bör öka med ungefär lika många procentenheter. Resultatet blir en utveckling i stort sett i enlighet med långtidsutredningens alternativ II, dvs. ingen som helst köpkraftsökning för normalinkomsttagaren. En sådan utveckling är, som konstaterats i det föregående, oförenlig med strävandena att åstadkomma balans i vårt lands utrikes betalningar. Eftersom enligt vår uppfattning den viktiga skattepolitiska frågan är hur man skall

kunna sänka skatten – ej höja den – har sysselsättningutredningens tankar föga relevans i dagens och morgondagens ekonomiska situation. Till bilden hör dessutom att långtidsutredningen för sin del inte räknar med att en ökad satsning på offentlig sysselsättning i enlighet med sysselsättningsutredningen skulle öka den totala sysselsättningen i vårt land. Långtidsutredningen räknar med att utbudet av arbetskraft kommer att öka med 0,6 % om året fram till 1980. Utredningens alternativ I och II skiljer sig inte åt i fråga om den totala sysselsättningen. Man räknar i båda alternativen med 4 111 900 sysselsatta. Skillnaden mellan de båda alternativen är att antalet offentligt sysselsatta i alternativ II – vilket alltså stämmer överens med sysselsättningsutredningen – är ca 100 000 fler än i alternativ I och antalet sysselsatta inom den privata sektorn i motsvarande grad mindre. Fortsatt snabb expansion inom den offentliga sektorn är på intet sätt en förutsättning för att den fulla sysselsättningen skall kunna upprätthållas.

I den reviderade finansplanen talas åtskilligt om behovet av en industriell expansion och ökade näringslivsinvesteringar för att balansen i vår bytesbalans skall kunna återställas och för att möjliggöra full sysselsättning och ökat välbefinnande. Vi är till fullo beredda att instämma häri. Vi ifrågasätter emellertid bestämt huruvida den näringspolitik som regeringen företräder är rätta sättet att realisera detta mål.

De mindre och medelstora företagen är av utomordentligt stor betydelse för sysselsättningen och den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Inte minst som innovatörer och exploatörer av nya uppfinningar spelar de en omistlig roll. På grund av den förda närings- och skattepolitiken har emellertid denna företagsgrupp fått allt större problem. De ständiga höjningarna av arbetsgivaravgifterna har särskilt hårt drabbat de mindre och medelstora företagen. En växande uppgiftsskyldighet uppfattas som en allt tyngre börda. De nuvarande arvsskattereglerna gör generationsskiften i familjeföretag till ett nästan oöverkomligt problem. Orimliga regler har skapats i vad gäller beskattningen av makar, vilka båda är verksamma i ett familjeföretag. Som en följd av dessa förhållanden har en påtaglig nedgång i nyföretagandet kunnat registreras. Allt fler familjeföretag har sålts till större företag, och det anses att nästan varje familjeföretag är till salu, om en köpare skulle uppenbara sig.

Allt fler mindre företagare anser att det inte är mödan värt att fortsätta. Vi har i avsnittet om den ekonomiska utvecklingen under 1976 citerat konjunkturinstitutets funderingar kring det anmärkningsvärt höga hushållssparandet: "Det kan heller inte uteslutas att inkomstutvecklingen 1974–1975 blivit något överskattad, kanske närmast vad gäller företagarköparhushållen." Enskilda företagares inkomster ökade enligt konjunkturinstitutet under 1975 med 7,6 % – samtidigt som inflationen uppgick till 10 %. Om detta t. o. m. är en överskattning, är det inte svårt att förstå de protester som förekommit från företagarköparhåll under våren.

Näringspolitiken och den ekonomiska politiken måste som ett av sina

mål ha att öka de mindre och medelstora företagens möjligheter att överleva och vidareutvecklas. Detta åstadkommes definitivt inte genom tal om att via löntagarfonder överföra näringslivet i kollektiv ägo. Det åstadkommes inte heller genom fortsatta arbetsgivaravgiftshöjningar. Vad som erfordras är i stället en lättnad av de mindre och medelstora företagens skattebörda och inte minst reformer på arvsskatteområdet. Den selektiva näringspolitikens inriktning på statlig företagsamhet och på de stora företagen måste ersättas med en mer generellt verkande politik, som också kommer de mindre företagen till godo.

Budgetpolitik för samhällsekonomisk balans

Vi har i avsnittet om den ekonomiska politiken under 1976 kommit fram till en mindre optimistisk bild av utvecklingen än regeringen i den reviderade finansplanen. Det är vår uppfattning att finanspolitiken under 1975 har haft och under 1976 har en alltför restriktiv uformning. Under 1974 hade den offentliga sektorn en efterfrågestimulerande effekt av storleksordningen 3,4 % av bruttonationalprodukten. Under 1975 sjönk denna stimulanseffekt till 1,9 % av bruttonationalprodukten och beräknas under 1976 sjunka ytterligare till 0,2 %. Detta är, skulle man kunna säga, en efterfrågeåttstramning av storleksordningen 9 miljarder kronor 1976 jämfört med 1974. Det är mot denna bakgrund som vi har begärt en mer expansiv inriktning av den ekonomiska politiken, vilket från socialdemokratiskt håll karakteriserats som ansvarlösa överbud. Regeringens påståenden om en budgetförsvagning av storleksordningen 7 miljarder kronor är emellertid helt felaktiga. Detta har regeringen redan delvis medgivit. Som ovan nämnts var ett av överbuden, enligt finansdepartementet, vårt krav på en höjning av näringslivets investeringsavdrag. Regeringen har nu själv föreslagit ett t. o. m. större investeringsavdrag – ett "överbud" med andra ord uppgående till omkring 1 miljard kronor.

Den tyngsta påstådda "överbudsposten" är vårt krav på en indexreglering av skattesystemet. Vårt nej till automatiska skatteskärpningar har ansetts kosta 3,1 miljarder kronor. Det är den skatteskärpning som sker utan indexreglering. Med en inflation på 8 % skulle skattetrycket öka med detta belopp under 1977. Om regeringen skulle kunna få ned inflationen till ca 6 % 1977 – vilket vi anser möjligt – reduceras vår påstådda budgetförsvagning med omkring 1 miljard kronor. Den "logik" som regeringens resonemang i detta hänseende bygger på innebär alltså att det vore ansvarslöst att motverka inflationen. Detta skulle ju leda till minskade skatteinkomster, eftersom den automatiska skatteskärpningen skulle bli lägre. Antiinflationspolitik blir med andra ord med regeringens argumentation detsamma som "överbudspolitik".

Enligt vår uppfattning är emellertid en budgetexercis av detta slag inte ett meningsfullt sätt att diskutera ekonomisk politik. Statsbudgetens saldo – därom torde flertalet nationalekonomer vara överens – är ett dåligt och

skäligen ointressant mått på den ekonomiska politikens inriktning. Om något saldomått skall användas är det inte statsbudgetens saldo utan den totala offentliga sektorns saldo. Detta beräknas under 1976 få ett överskott på ca 4,2 miljarder kronor. Det är en ökning från 1,15 miljarder kronor 1975, vilket speglar den av oss tidigare påtalade åtstramningen av den ekonomiska politiken. En sådan åtstramning är inte motiverad i en nedåtgående konjunktur.

Den ekonomiska politikens uppgift är inte att skapa balans i statsbudgeten utan att skapa balans i samhällsekonomin.

Krav på ekonomisk-politiska åtgärder

1. Vi begärde i vår motion 1975/76:1979 åtgärder för att stimulera näringslivets investeringar. Genom regeringens förslag om *höjda investeringsavdrag och bidrag* för maskininvesteringar har detta krav delvis tillgodosetts. Vi anser emellertid att den tidsgräns som satts i regeringsförslaget för det höjda avdraget – den 31 december 1976 – för levererade investeringsobjekt bör skjutas till den 31 mars 1977. För många investeringar är tiden fram till årsskiftet en kort leveranstid. Beställningen skall däremot ha gjorts senast den 31 december i år.

2. I vår motion i januari begärde vi också att näringslivet skulle ges rätt till ett *avdrag på 10 % för byggnadsinvesteringar* eller ett motsvarande investeringsbidrag. Inte minst med tanke på den fortsatta, kraftiga nedgången av bostadsinvesteringarna är en sådan avdragsrätt motiverad. Företag, som påbörjar investeringar i byggnader eller andra anläggningar senast den 31 december 1976 bör medges rätt till sådant avdrag.

3. Vidare bör, i enlighet med vad vi begärde i motionen 1975/76:1979, *byggnadsverksamheten stimuleras* genom att sanering av äldre fastigheter underlättas och ett fortsatt småhusbyggande uppmuntras.

4. *Kreditpolitiken* har stor betydelse för näringslivets möjligheter att genomföra erforderliga investeringar. Det är nödvändigt att kreditpolitiken ges en sådan utformning att näringslivets behov av lånekapital tryggas.

5. Ett *program mot inflationen* måste utarbetas. Möjligheterna att i någon väsentlig utsträckning komma till rätta med inflationen under 1976 är begränsade. Kampen mot inflationen måste i första hand inrikta sig på att förhindra en fortsatt inflationsutveckling under 1977.

6. *Den offentliga sektorns expansion måste begränsas* i ett längre perspektiv. Strävan att effektivisera och rationalisera den offentliga verksamheten måste ges ökad prioritet. Gjorda utgiftsåtaganden bör överses.

7. *En fortsatt skärpning av skattetrycket måste förhindras*. Centrala skattepolitiska mål måste vara att sänka marginalskatterna och att indexreglera skattesystemet.

8. *De mindre och medelstora företagens framtid måste tryggas*. Fortsatta höjningar av arbetsgivaravgifterna måste undvikas. Familjeföretagens speciella problem i samband med arvsskiftet måste underlättas.

Hemställan

Med anledning av vad som anförts hemställs

att riksdagen måtte besluta

1. att i vad gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken ge regeringen till känna vad i motionen anförts,
2. att i vad gäller näringslivets maskininvesteringar medge avdrag resp. bidrag för investeringsvaror som beställts före den 31 december 1976 och levererats senast den 31 mars 1977,
3. att näringslivet ges rätt till investeringsavdrag resp. bidrag för byggnadsinvesteringar fram till den 31 mars 1977 i enlighet med vad i motionen anförts,
4. att i skrivelse till regeringen begära att regeringen i kommande långtidsbudgetar redovisar en framskrivning över en femårs-period av såväl statens utgifter som dess inkomster i enlighet med vad i motionen anförts,
5. att i vad gäller riktlinjerna för den ekonomiska politiken på längre sikt ge regeringen till känna vad i motionen anförts,
6. att ge regeringen till känna att den ekonomiska politiken i syfte att uppnå långsiktig balans och god sysselsättning och utveckling inriktas på att förbättra den mindre och medelstora företagsamhetens villkor i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 14 maj 1976

GÖSTA BOHMAN (m)

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) NILS CARLSHAMRE (m)

ALLAN HERNELIUS (m) ASTRID KRISTENSSON (m)

ERIC KRÖNMARK (m) CARL-WILH. LOTHIGIUS (m)

BRITT MOGÅRD (m) G. IVAR VIRGIN (m)

TAGE MAGNUSSON (m) PER PETERSSON (m)

i Borås

i Gäddvik

